

פרשת ויקרא – תשס"ו

אליהו שחף

”וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָן לַיהוָה מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנֵיכֶם” (ויקרא א, א-ב).

פרשת ויקרא עוסקת בנושא פולחן הקרבנות: בסוגי הקרבנות, בתפקידים של הכהנים במעשה הפולחן ובקשר שבין הקרבנות לבין האשמה, החטא והכפרה. בפרטי פרטים, תוך חיטוט בלתי מפוענח בתוך הקרביים של בעה"ח, מנחים אותנו הפסוקים איך לבצע את עבודת הקרבנות. אנחנו שואלים: מה העבודה הזאת? הפרשה שלנו מתארת למעשה איך נבנית הדת, על מצוותיה ומנהגיה. הדת איננה מנמקת ומסבירה, היא מצווה! ובכל זאת... כבר מתחילת הפרשה מתבלטת המלה ”מִמֶּנּוּ” במיקומה התחבירי המיוחד ובמשמעותה העמומה: ”אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ...” האם הכוונה לקרבן אדם, שהפרשה באה לסתור ולבטל? האם הכוונה לייחד את בני ישראל לעומת העמים האחרים? מה המשמעות של ”... כִּי יִקְרִיב...”? מה זו הקרבה? למה בעצם נדרש האדם המקריב? מה הוא טעמם של הקרבנות? האם הם היענות לרצונו של הבורא, או שהם בעצם מותאמים לרצונותיהם של בני האדם ולנטיות ליבם?

”וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תִּזְדַּח לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ” (ויקרא כב, כט).

להקריב את עצמו, או מעצמו, פירושו, בעומק הדברים, לבטל את עצמו, ל"איין" את עצמו, וע"י כך להגיע למדרגה רוחנית המקרבת אותו אל האלוהים. גם כשהוא מקריב מרכושו, או מממונו, הרי גם אז הוא מסכים להיפרד מחלקים שהם שלו ובעצם מחלקים של עצמיותו. כידוע, מניחה התורה לאדם להקריב על פי יכולתו הכלכלית, כלומר קרבנו הדל של העני שקול לקרבנו היקר של העשיר:

”וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׂה וְהֵבִיא אֶת אֲשֶׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תְרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחֹטְאָתוֹ וְאֶחָד לְעֹלָה” (ויקרא ה, ז).

וגם במדרש:

”מעשה באשה אחת שהביאה קומץ של סולת, והיה כהן מבזה עליה ואמר: ראו מה הן מקריבות, מה בזה לאכול מה בזה להקריב?! נראה לכהן בחלום: אל תבזה עליה, כאלו נפשה הקריבה.” (ויקרא רבה ג, ה).

לקראת ההוראות וההנחיות בפרשה, שנועדו ללמד הלכות הקרבן, מלמדת אותנו נימת הפסוק ”אָדָם כִּי...” כי לא מדובר על חובה אלא על רשות, אבל ברגע שעלית על המסלול הזה אתה נדרש להתמסרות טוטלית. אז אתה "צולל" אל תחום המצוות ואל המחוייבות בעשייתן. לא מדובר ב"אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ..." על קרבן אדם במשמעותו הפיזית, כי הרי הבהמה תופסת (כפי שראינו במעשה העקידה) את מקומו של האדם: ”...מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת

קִרְבָּנְכֶם", אלא מדובר על הנכונות של האדם לבטל את עצמו ולהתאחד עם הבורא, **להקריב** ועל-ידי כך גם **להתקרב** אל האלוהים.

אין ספק שהקרבת הקרבנות נועדה לעם ישראל, כמין צוואה רוחנית המובילה אותו להקריב מעצמו כמסלול חינוכי, למען ידע לוותר על ה"חומר" לטובת הדבקות ברוח. לא מדובר, אם כן, על ציות עיוור והתרגלות בלתי מודעת למצוות הדתיות, אלא על חוויה משמעותית שנועדה לטפח אדם מוסרי שאוהב את ה' ואת בני האדם.

אבל במרוצת הדורות נוצר "רומן" ארוך בין עם ישראל לבין מושג **הקרבן**. מאז סיומו של פולחן הקרבנות בבית המקדש השני עובר מושג הקרבן בכל פעם טרנספורמציה: דימוי הצאן הנשחט נטבע במרוצת הדורות בתודעתנו בביטוי: "צאן לטבח" - הוא נתפס כחולשה וחוסר אונים. להיות קרבן משמע להיות מובל (לשחיטה, להשמדה), להיות נשלט, ולהיות נאנס.

וכך, ככל שהתקבעה התודעה הקורבנית בזהות היהודית, היא שימשה ומשמשת עד היום צידוק למעשים בלתי סבירים. הנרדף הפך עצמו לרודף, וכידוע תחושת הנרדפות של הקרבן מסוגלת להפיק שנאה ותוקפנות כלפי האחר. זו בדרך כלל התגובה האנושית האופיינית לסבל: רבים מאלה שהיו קורבנות של תוקפנות או של דיכוי מגיבים על ידי תוקפנות-יתר כלפי האחר. **הדילמה** של היהודי החי בימינו - שני דורות לאחר השואה וחמישים שנה להקמת המדינה - היא זאת: כיצד לבנות קהילה יהודית חזקה ומשמעותית על בסיס זכרונות קולקטיביים, שלא יפרנסו רגשות נקם אלא יזינו גישה הומניסטית, שוחרת שלום ואחוזה בין עמים. עם שיש לו מדינה, צבא וכח כלכלי - ראוי שיתנתק מדמוי הקרבן ויחזור אל המשמעות המקורית, אל דרך היותר והענווה.

הפרשה שלנו, בחלקה השני, מתווה דרך לחזרה – דרך **הכפרה והסליחה**.

"וְסַמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּה לְפָנֵי יְהוָה וְשַׁחַט אֶת הַפֶּה לְפָנֵי יְהוָה: [...] וְעָשָׂה לְפָרַעַשׁ עֲשֵׂה לְפָרַח הַחֲטָאתָ כִּי יַעֲשֶׂה לוֹ וְכַפֵּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם" (ויקרא ד, טו; כ)

לכפר ולסלוח – שתי פעולות מן הקשות ביותר לביצוע, בעיקר כשנדרש לעשותן מהמקום הפנימי, מזרמי המעמקים של התודעה.

לכפר - משמע לוותר על האגו, על הנרטיב, על האינטרס.

לסלוח - משמע לוותר על הכעס, על האשמה ועל השליטה.

"...וְנִתְלַמְּדוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְהִתְנַדֵּוֹת לְפָנֶיךָ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ לְמַעַן נִחְדַּל מֵעֲשׂוֹק יְדֵינוּ, וְתִקְבְּלֵנוּ בְּתִשְׁבָּה שְׁלֵמָה..." (מתוך סדר תפילת נעילה, נוסח ספרד).

הרב סולוביצ'יק: "...כשם שהקרבן נשרף על גבי המזבח, כך אנו שורפים במעשה הוידוי את שלוותנו המבוצרת, את גאוותנו המטופחת, את חיינו המלאכותיים ואז ורק אז, "לפני ה' תטהרו". ("על התשובה", עמ' 64)

במסגרת המרחב הציבורי מתרחש פולחן הסליחה והכפרה. הטקס והקרבן מסייעים לסלול את הדרך להתנקות מהאשם. הכפרה והתיקון נעשים במסגרת הקהילה, שהיא אבן היסוד של הקיום היהודי, גם כשהם מתרחשים בין אדם למצפון, בין אדם לחברו או בין אדם לאלוהיו. ♦